

Potilas hengittää tasaisesti ja voi hyvin: Kriittinen rauhantutkimus Jutilan, Pehkosen ja Väyrysen (2008) artikkelin jälkeen

Tarja Väyrynen¹

Vuonna 2008 kirjoitimme *Millennium*-lehteen yhteisartikkelin Samu Pehkosen ja Matti Jutilan kanssa (Jutila ym. 2008), jossa tarkastelimme rauhantutkimuksen senhetkistä tilaa. Lähestyimme aihetta kahden keskeisen ”portinvartijalehden”, *Journal of Conflict Resolution* ja *Journal of Peace Research*, kautta. Artikkelissamme väitimme, että rauhantutkimuksen alkupe-
räinen missio oli vesittynyt. Oppialasta oli tullut kuin potilas, joka tarvitsi elvytystä palaut-
taakseen elinvoimansa ja toimijuutensa. Tutkimuksesta oli muodostunut niin sanottua nor-
maalitiedettä, joka nojaa vakiintuneisiin teoreettisiin ja menetelmällisiin viitekehyksiin ilman
riittävää itsereflektiota tai uudistumista. Vertasimme rauhantutkimuksen tilaa tuolloin vilk-
kaana käytyyn keskusteluun turvallisuuden käsitteestä, jonka kautta turvallisuudentutkimus
oli kyennyt uudistumaan. Totesimme, että rauhantutkimus oli taantunut, vaikka globaalien
ongelmien ymmärtäminen edellytti juuri sellaista tutkimusta, joka alkuperäisen tehtävänsä
mukaisesti arvottaa rauhaa, on kriittistä ja tuottaa yhteiskunnallisesti relevanttia tietoa.

Jotta rauhantutkimus voisi säilyttää elinvoimansa ja yhteiskunnallisen merkityksensä,
väitimme, että sen tulee omaksua uudelleen selkeästi eettis-poliittinen rooli. Tämä tarkoit-
taa, että sen ei pidä rajoittua pelkästään poliittisen päätöksenteon näkökulmasta relevantti-
si asiantuntijuudeksi, vaan sen on kyettävä tuomaan julkiseen keskusteluun normatiivisesti
orientoituneita ja perusteltuja puheenvuoroja sodasta, rauhasta ja väkivallasta. Rauhantutki-
muksen tulee osallistua aktiivisesti yhteiskunnalliseen dialogiin, jossa rauhaa ei käsitetä vain
konfliktien poissaolona, vaan poliittisena ja yhteiskunnallisena käytäntönä, joka muovaa glo-
baalia politiikkaa. Rauhantutkimuksen on myös painotettava rauhan ja väkivallan kokemuk-
sellisuutta ja kontekstuaalisuutta. Sen tulee kyseenalaistaa yksinkertaistavat rajat rauhan ja
väkivallan välillä ja tuottaa empiiristä tietoa näistä ilmiöistä – ei ainoastaan sodista ja konflik-
tialueilta, vaan myös läheltä, esimerkiksi siitä, miten rauhaa ylläpidetään omassa yhteiskun-
nassa. Tällainen lähestymistapa edellyttää rohkeutta myös tarkastella arjen rakenteita, insti-
tuutioita ja käytäntöjä, joissa rauha ja väkivalta kietoutuvat toisiinsa. Tällainen lähestymistapa
avaa mahdollisuuden rauhantutkimuksen uudistumiselle, jossa kriittisyys, yhteiskunnallinen
relevanssi ja normatiivinen sitoutuneisuus muodostavat jälleen sen keskeisen perustan.

Artikkelimme sai luonnollisesti osakseen kritiikkiä sekä vertaisarviointivaiheessa että
myöhemmin konferenssikeskusteluissa. Merkittävin huomio kohdistui siihen, missä määrin
valitsemamme kaksi lehteä enää 2000-luvulla edustivat rauhantutkimuksen kenttää. Kritiikin
mukaan alalla oli jo tuolloin useita muita julkaisuja, jotka tarjosivat tilaa kriittiselle rauhan-
tutkimukselle. Näistä mainittiin esimerkiksi *Alternatives*, *Millennium* ja *Peacebuilding*. Lisäksi

¹ PhD, professori, Rauhan- ja konfliktintutkimuskeskus, Tampereen yliopisto, <tarja.vayrynen@tuni.fi>

huomautettiin, että monilla rauhantutkimuskeskuksilla oli omia julkaisusarjojaan, joissa julkaistiin suurin osa kriittisestä tutkimuksesta. Tämän lisäksi alan monitieteinen luonne teki vaikeaksi vetää laajoja johtopäätöksiä vain kahden lehden perusteella. Kriitikistä huolimatta artikkeli sai myös myönteistä huomiota. Sitä kiiteltiin erityisesti sen perusteellisuudesta ja uudistavan tutkimusagendan esittämisestä. Hieman yllättäen teksti ei ole menettänyt merkitystään vuosien varrella, vaan se on toiminut lähtökohtana useille myöhemmille rauhan- ja konfliktintutkimusta arvioiville tutkimuksille. Näihin kuuluvat uusimpina muun muassa Isabel Bramsenin ja Anine Hegemannin (2023) ”How research travels to policy: The case of Nordic peace research”, Jan Niklas Rolfen (2023) ”The first 100 years: IR, critical security studies and the quest for peace” sekä Keith Krausen (2019) ”Emancipation and critique in peace and conflict research”.

Kahdeksantoista vuotta artikkelin julkaisemisen jälkeen tutkimusala on kehittynyt ja monipuolistunut merkittävästi. Haluan nostaa esiin erityisesti kaksi suuntausta, jotka toimme esiin artikkelissamme elpymisen edellytyksenä. Ensimmäinen esimerkki positiivisesta kehityksestä on monipaikkainen etnografia, josta on muodostunut alalle tärkeä tutkimusmenetelmä. Sen avulla on tuotettu uutta empiiristä tietoa muun muassa monimutkaisista rauhanprosesseista paikallisten toimijoiden näkökulmasta. Tämä tieto on merkityksellistä paitsi poliittisille päätöksentekijöille, myös esimerkiksi kansalaisjärjestöille ja muille käytännön rauhantyötä tekeville toimijoille. Kehitys kytkeytyy laajempaan niin sanottuun *paikallisuuden käänteeseen*, joka on vaikuttanut rauhanprosessien ja erityisesti ulkopuolisten toimijoiden rauhanrakentamisinterventioiden tutkimukseen. Käänteen keskeinen lähtökohta on tarkastella kriittisesti, kuinka kansainvälisten – usein länsimaisten – toimijoiden pyrkimykset juurruttaa niin sanottu liberaali rauha institutionaalisine rakenteineen ovat kohdanneet vastustusta ja epäonnistuneet paikallisissa konteksteissa.

Toinen esimerkki tutkimusalan myönteisestä kehityksestä on feministinen rauhantutkimus. Siitä on vakiintunut merkittävä ja tunnustettu suuntaus, mikä näkyy muun muassa alan käsikirjoissa, oppimateriaaleissa ja omissa julkaisusarjoissa. Yksi sen keskeisistä painopisteistä on väkivallan ja rauhan yhteenkietoutumisen tarkastelu arjen käytännöissä ja yhteiskunnallisissa rakenteissa. Erityistä huomiota kiinnitetään mikrotason vuorovaikutukseen ja arkisiin toimintatapoihin, joiden kautta rauha rakentuu, mukaan lukien muistin politiikka ja kielelliset käytännöt. Arjen tasolla tapahtuvan rauhanrakennuksen ohella tutkimus on suuntautunut myös kolonialististen globaalien valtasuhteiden kriittiseen analyysiin. Näiden suuntausten piirissä on käyty vilkasta käsitteellisteoreettista keskustelua rauhan ja väkivallan määrittelyistä. Rauhaa ei ymmärretä yksinomaan väkivallan poissaolona, vaan aktiivisena ja jatkuvana prosessina, joka rakentuu sosiaalisissa suhteissa, tilallisissa järjestelyissä, globaaleissa rakenteissa ja kulttuurisissa käytännöissä. Väkivaltaa puolestaan tarkastellaan laajasti: ei ainoastaan fyysisenä, vaan myös rakenteellisenä ja symbolisena ilmiönä, joka kietoutuu esimerkiksi sukipuolen, rodun ja luokan kaltaisiin eroihin.

On myös todettava, että saavuttaakseen täyden voimansa, rauhantutkimus ei voi jäädä passiiviseksi sivustaseuraajaksi. Vaikka oppiala on uudistunut monella tavalla, niin erityisesti viimeaikaan globaali turvallisuuspoliittinen kehitys, paljon uhreja vaatineiden sotien lisää-

tyminen ja erityisesti yhteiskuntien militarisoituminen vaatisivat rauhantutkijoilta selkeämpää eettis-poliittista roolia, jossa julkiseen keskusteluun aktiivisesti tuodaan normatiivisesti orientoituneita ja perusteltuja puheenvuoroja rauhan mahdollisuuksista ja edellytyksistä. Tällä hetkellä julkista keskustelutilaa hallitsee kapea asiantuntijajoukko, jonka puhettavat ovat vahvasti militarisoituneita. Tällaisessa ilmapiiirissä rauhantutkimuksen tehtävänä ei ole ainoastaan analysoida konflikteja ja väkivaltaa, vaan myös haastaa vallitsevia turvallisuusdiskursseja ja tuoda esiin vaihtoehtoisia näkökulmia, jotka perustuvat väkivallattomuuteen ja oikeudenmukaisuuteen.

Yhteenvetona tästä Samu Pehkonen juhlanumeroon kirjoitetun lyhyen katsauksen perusteella olen valmis toteamaan, että rauhantutkimus ei enää tarvitse kokonaisvaltaista elvyttämistä. Se on uudistunut ja laajentanut näkökulmiaan, mutta sen kunto ja merkitys mitataan jatkossa myös siinä, kuinka se kykenee osallistumaan militarisoituneeseen julkiseen keskusteluun ja tarjoamaan perusteltuja vaihtoehtoja rauhan edistämiseksi.

Lähteet

- Bramsen, Isabel & Anine Hagemann (2023): "How research travels to policy: The case of Nordic peace research". *International Affairs*, 99(5), 1953–1972. <https://doi.org/10.1093/ia/iiad175>
- Jutila, Matti, Samu Pehkonen & Tarja Väyrynen (2008): "Resuscitating a discipline: An agenda for critical peace research". *Millennium*, 36(3), 623–640. <https://doi.org/10.1177/03058298080360031201>
- Krause, Keith (2019): "Emancipation and critique in peace and conflict research". *Journal of Global Security Studies*, 4(2), 292–298. <https://doi.org/10.1093/jogss/ogy049>
- Rolf, Jan Niklas (2023): "The first 100 years: IR, critical security studies and the quest for peace". *International Politics*, 60, 554–571. <https://doi.org/10.1057/s41311-022-00393-w>